

vývoje klasika francouzské i světové sociologie. Jako spoluautor se podílel na přípravě slovníků či publikací, které podstatným způsobem přispěly k rozvoji oboru, ať už šlo o *Stručný filosofický slovník* (Praha: Svoboda, 1966), *Malý sociologický slovník* (Praha: Svoboda, 1970), *Sociologické školy, směry, paradigmaty* (Praha: Sociologické nakladatelství, Sociologický ústav AV ČR, 1994), nebo *Velký sociologický slovník* (Praha: Karolinum, 1996).

Nejvýznamnější stati

- Sedláček, Jan. „Sociologia polska w oczach socjologa czeskiego.“ *Studia Socjologiczne* 1965 (4): 317–321.
- Sedláček, Jan. „Sociology of the intelligentsia in Czechoslovakia in the last decade.“ Pp. 51–78 in *Topical Problems of Czechoslovak Sociology*. Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 2, Sociologica 2. Praha: Universita Karlova, 1969.
- Sedláček, Jan. „Max Weber – klasik buržoazní sociologie.“ *Sociologický časopis* 1986, 22 (3): 220–239.
- Sedláček, Jan. „Paradoxy Comtovy sociologie.“ *Sociologický časopis* 1987, 23 (1): 29–39.
- Sedláček, Jan. „Prvky teorie společnosti v díle N. Machiavelliho.“ *Sociologický časopis* 1988, 24 (5): 471–483.
- Sedláček, Jan. „Charles-Louis Montesquieu – předchůdce sociologie.“ *Sociologický časopis* 1989, 25 (1): 43–59.
- Sedláček, Jan. „Max Weber – náš současník.“ Pp. 9–25 in E. Urbánek (ed.). *Studie z dějin sociologie a sociologické teorie*. Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 2. Praha: Universita Karlova, 1992.
- Sedláček, Jan. „Pojem anomie v kontextu Durkheimovy sociologie.“ *Sociologický časopis* 1994, 30 (2): 135–145.
- Sedláček, Jan. „K logice dějin sociologie.“ Pp. 7–28 in A. Kabátek (ed.). *Sociologické texty I*. Praha: Karolinum 1994.

Poslední sociologická úvaha a jeden výpisek Jana Sedláčka

Jan Sedláček, náš milovaný Honza, měl dvě velké lásky – svou rodinu a svou práci. Mezi ně dělil svůj čas a všechnu svou oddanost a trpělivou vnímavost. Nám, kolegům, ale i studentům, s nimiž v poslední době měl trochu trápení pro jejich někdy neochotu aspoň malounko se obrátit do minulosti k poučení, věnoval své vědění, přátelství, svou laskavou a věcnou kritiku, ale především porozumění a lidskou spolehlivost – vlastnosti dnes tak výjimečné a tak cenné.

Poslal jsem, jak jsem to činil vždycky, svému příteli a kolegovi Honzovi Sedláčkovi svůj text o Comtovi, který vyšel v *Prague Sociological Studies* – byl to úryvek z většího celku. Jan Sedláček mi v době, kdy už sváděl svůj boj s těžkou nemocí, napsal dlouhé psaní, jako vždy zdvořilé, jako vždy mírně a věcně kritické, jehož závěr tvoří de facto samostatný text, který je pravděpodobně velmi originální, ba co víc – dokládá nejen to, jak hluboce Jan promýšlel dědictví klasiků, ale i to, jak do konce dnů, jež mu byly vyměřeny, pracoval, myslel, snad se i upínal k práci...

Po jeho odchodu mi poslala paní MUDr. Milada Sedláčková výpisek, který Honza vložil na stránku mých *Společností...*, kde koriguje citací textu Primo Leviho vydaného v roce 1989 zvykem fixovanou představu, že pojem „šedá zóna“, který se užíval pro označení oné mlčící, ale přece jen nikoliv úplně intaktní většiny, vnesla do „politického diskursu“ dr. Jiřina Šiklová. Je pravděpodobné, že Jiřina Leviho text znala, ale jak je to běžné, zdroj byl zapomenut a idea zůstala. I ta poznámka a výpisek dokládají, jak až neuvěřitelně přesný a věcně korektní Jan Sedláček byl. Ostatně jeho poznámka, „výpisek“, mají i meritorní hodnotu.

Jan Sedláček: Poznámka ke Comtově tzv. náboženství humanity

Rád bych napsal pár slov o Comtově náboženství, jemuž připisoval ve svém systému tak velký význam. Ve všech překladech Comta do češtiny i ve všech pracích o něm se setkáváme s názvem „náboženství humanity“, lidství či lidskosti. Jak jsem se sám postupně seznamoval s Comtovými názory, vzbuzovalo ve mně toto označení stále větší pochybnosti. Comte totiž nikde ve svém díle nepřisuzoval člověku jako jedinci ústřední místo, nikde nezduřazňoval jeho důstojnost, blaho, potřeby, zájmy, což je přece podstata každého humanismu. Vždy naopak pokládal svobodu jedince za metafyzický pojem, na kterém cizopasí pouze liberální doktríny. Jedinec musí být řízen a orientován, jeho svoboda musí být omezena společenským zájmem. První a nejdůležitější morální zásadou, kterou je člověku nutno vštěpovat, je princip povinnosti. Člověku právě proto, že je člověk, nepřísluší žádná práva, ale pouze povinnost plnit funkce, jež mu určila společnost. Jedinec mimo společnost je abstrakce. Jedině tím, že žije ve společnosti, že žije prostřednictvím ní a pro ni, může dosáhnout pohody a štěstí. Všechny společenské instituce proto musejí být zorganizovány z hlediska potřeb společnosti, nikoliv jedince. Takových myšlenek najdeme u Comta nepočítaně. Je z nich zřejmé, že Comta nelze považovat za hlasatele humanity, lidství či lidskosti ve smyslu obhajoby svobody a práv jedince – a přesto se tyto vlastnosti v českých překladech názvu a komentářích k němu jeho náboženství připisují.

Již dlouho jsem byl přesvědčen, a tak jsem to přednášel i studentům, že problém je v nesprávném překladu. Slovo l'humanité má samozřejmě v češtině všechny zmíněné ekvivalenty, ale neznamená to nutně Comtovo hledisko. Comte byl totiž při budování svého systému velmi důsledný, zejména pokud jde o jeho koherenci. A tak stejně jako je v jeho sociologii klíčovým pojmem lidstvo, právě tak je to i v jeho náboženství. Lidstvo je onou od Francouzské revoluce stále hledanou Velkou bytostí, která má všechny vlastnosti

bohů a Boha tradičních náboženství a přitom není výtvorem spekulativním, ale podle Comta přece reálně existuje! Lidstvo je bytím vůči individuím transcendentním, jako jednota všech mrtvých, živých, ještě nenarozených jedinců relativně věčným tvůrcem (stvořitelem) všech individuí, všichni jedinci jsou jeho produktem, a tak pozitivní pojem lidstva je stejným kultem, jaký kdysi představovala božstva vytvořená fantazií. V lidstvu totiž jedinci uctívají nejlepší vlastnosti těch, kteří v dějinách i v současné společnosti nejvíce vynikli. Proto se domnívám, že jedině správným a nezavádějícím názvem Comtova náboženství v češtině je „náboženství lidstva“. (12. května 2008)

Jan Sedláček: Výpisek o „šedé zóně“

„Pro režim, kde je všechno řízeno shora a žádná kritika nesmí přijít zdola, je typické, že oslabuje a mate schopnost úsudku a fabrikuje šedou zónu mlčícího svědomí, která se táhne mezi hlavními pachateli zla a samotnými oběťmi.“

(Primo Levi. „Židovský král.“ *Světová literatura* 1989 (3): 189).

(červenec 2008)

Miloslav Petrušek

Moje vzpomínka na pana docenta Jana Sedláčka

Jan Sedláček, čestný člen Polské sociologické společnosti, měl v Polsku téměř legendární status hlavní spojky mezi polskou a českou sociologií. Protože se léta zabývám mimo jiné dějinami české sociologie, byl jsem několikrát tázán, zda ho osobně znám, ale dlouhou dobu jsem musel odpovídat, že jsem ještě neměl příležitost se s ním seznámit. Ta se poprvé objevila až na podzim roku 1999, když překládal můj článek pro *Sociologický časopis*. Samozřejmě, kvalita překladu odpovídala Sedláčkově výborné, i když hlavně pasivní znalosti polštiny. Poprvé jsme se sešli v jeho kanceláři na katedře sociologie FF UK v Celetné a musím říci, že jsem byl (a dosud jsem) pod dojmem jeho zdrženlivosti, skromnosti a celkového osobního kouzla. Od té doby jsem ho navštěvoval pokaždé, když jsem byl v Praze, a vždy to bylo milé setkání. Samozřejmě, bylo to pro mne užitečné i z hlediska vědeckého, neboť jsem se od něho dozvěděl mnoho o české sociologii sedmdesátých let, i když v tom překážkou bývala moje neznalost některých historických souvislostí a snad i naivita. Pan docent Sedláček měl zase zájem o polskou literaturu, neboť i když mu polští autoři a nakladatelé posílali stále nové publikace, polsko-české vědecké vztahy přece jen poněkud ochably, a tak bylo třeba někoho,